

Akkerrand helpt natuur

De eerste resultaten van een project met actief randenbeheer in Drenthe zijn mooi.

Waterschappen en boeren willen verder met het initiatief.

Het programma 'Actief Randenbeheer Drenthe' (ARD) is een initiatief van de provincie Drenthe, LTO-Noord en de waterschappen Hunze en Aa's en Velt en Vecht. Het programma is in de periode 2006 - 2008 uitgevoerd door Royal Haskoning en PPO in samenwerking met veertig deelnemende agrarische bedrijven. Verdeeld over vier pilotgebieden zijn 28 kilometer grasrand en 185 kilometer akkerrand langs bouwland op zand- en veengrond aangelegd.

Er is een programma van monitoring opgezet voor de waterkwaliteit en de biodiversiteit (flora, vlinders, libellen, akkervogels, bodemdierpjes). De ervaringen van de deelnemers zijn geëvalueerd. De belangrijkste spelregels voor het beheer van de randen zijn: het afzien van bemesting en onkruidbeheersing op de randen, het moment van maaien en de afvoer van

Ontwikkeling van een akkerrand: vol onkruiden in 2006 (links), in 2007 (midden) tot een bloemrijke graskruidentrand in 2008 (rechts).

Foto's: PPO

taten voor de waterkwaliteit positief uit te vallen. Gedurende de meetperiode is het concentratieniveau voor met name de stoffen nitraat en chloride in de pilotgebieden

Het effect van randenbeheer op de biodiversiteit is positief. Dat is goed zichtbaar in de ontwikkeling van de vegetatie, waarbij de onkruiden en verstoringskruiden al na een jaar sterk afnemen en de inheemse kruiden uit het zaadmengsel toenemen. Op akkerbouwbedrijven worden in de randen veel meer dagvlinders en bodemdierpjes waargenomen dan in de blanco. Dat is gunstig, omdat loopkevers en spinnen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de onderdrukking van bladluis- en rupsenplagen (functionele biodiversiteit).

LESSEN

Uit de afgenomen enquêtes onder de deelnemers blijkt dat randenprojecten voldoende voorbereidingstijd vragen om goed van start te kunnen gaan. Vaak leiden de jaarcyclus van projecten en budgetten er toe dat men nieuwe randen in het voorjaar aanlegt en inzaait. Voorjaarsinzaai geeft veel onkruiddruk en daardoor veel extra werk voor de deelnemers in het eerste jaar. Juist bij mengsels van (inheemse) grassen en kruiden levert inzaai in het najaar veel minder problemen met onkruiden op en een

betere kieming van de zaadmengsels. Dat geeft een betere start en uitstraling in het voorjaar aan dit soort projecten.

FINANCIËLE PRIKKEL

De motieven voor deelname aan actief randenbeheer zijn divers. De financiële prikkel is voor de deelnemende agrariërs vaak de meest belangrijke drijfveer. Andere drijfveren, zoals bij willen dragen aan schoner water en meer natuur, kunnen groeien in de loop van het project. Bij de werving en begeleiding van deelnemers is het belangrijk om aan verschillende drijfveren aandacht te schenken. Wanneer marktprijzen fors stijgen ten opzicht van de vergoedingen, zoals bijvoorbeeld in 2007-2008, dan dreigt het draagvlak onder de regeling weg te vallen.

Waterschappen doen er goed aan om al in de voorbereidingsfase van een randenproject intern overleg te starten met de afdelingen die het onderhoud uitvoeren. Er ontstaan veel problemen als bijvoorbeeld bij het schonen van watergangen met zwaar materieel over (nieuwe) akkerranden wordt gereden en maaisel en bagger op de te verschralen akkerranden wordt gelegd. Ook het

maai-beheer moet het waterschap zoveel mogelijk afstemmen op het maai-beheer van de randen. Er dienen praktische oplossingen te worden gevonden en afspraken gemaakt te worden voor het onderhoud van watergangen langs akkerranden. Deze afspraken moet het waterschap goed communiceren binnen de eigen organisatie en naar de deelnemers.

LASTIG

Sommige regels rondom het beheer van randen zijn voor ondernemers lastig en vragen om een goede uitleg en begeleiding. Het afvoeren van maaisel van de randen is voor akkerbouwers een lastige zaak, omdat zij daar vaak niet de goede machines voor hebben en niet weten waar ze met dat maaisel heen kunnen. Goede informatie en uitwisseling van ervaringen met collega's kunnen daarvoor een belangrijke steun zijn.

Het rijden over akkerranden is in veel projecten alleen toegestaan voor noodzakelijk onderhoud. Veel ondernemers hebben daar moeite mee en zien akkerranden als een gemakkelijk rijpad. Maar teveel rijden over een rand leidt tot meer bodemverdich-

ting, minder bloemen en minder dierenleven in de randen. Goede informatie vooraf over wat voor soort randen en begroeiing men na één à twee jaar kan verwachten, bijvoorbeeld over hoeveel bloemen daarin zullen bloeien, voorkomt teleurstellingen.

De effecten van randenbeheer op de waterkwaliteit en biodiversiteit zijn na twee of drie jaar vaak nog nauwelijks zichtbaar voor deelnemers en de omgeving. Voldoende serieuze en meerjarige monitoring is noodzakelijk om de effectiviteit van randenbeheer voor de verschillende doelstellingen zichtbaar te maken. Monitoring resultaten kunnen daarnaast ook helpen om de motivatie van ondernemers te versterken.

NIUWE TEELT

Randenbeheer is voor veel ondernemers een echte nieuwe teelt. Het vraagt om goede informatie, goede machines, voldoende aandacht, tijd en inspanning. Men moet ervaring opdoen in wat praktisch werkt en handig is. Goede informatie vooraf, goede begeleiding en een helpdesk voor knelpunten zijn belangrijke hulpmiddelen. In de loop van het project krijgen deelnemers ook

een reëler beeld van de voor- en nadelen van randenbeheer en hoe daar praktisch mee om te gaan. Deelnemers geven aan dat veldexcursies belangrijk zijn als gelegenheid om bij collega's de kunst af te kijken en ervaringen uit te wisselen.

Bij actief randenbeheer gaat de ondernemer een contract aan met de overheid (provincie of waterschap).

De boer levert diensten met een vooraf afgesproken kwaliteit en onder afgesproken randvoorwaarden. Daar staat dan als

FRANS VAN ALEBEEK
PPO-AGV

Meerdere projecten

Er zijn in Nederland verschillende projecten rond Actief Randenbeheer, met als bekendste en grootste die in Noord-Brabant met ruim duizend kilometer akkerrand. Maar ook in Drenthe, Flevoland en Zeeland zijn vergelijkbare, kleinere initiatieven. Deze projecten hebben als hoofddoel door middel van bufferstroken een bijdrage te leveren aan een betere waterkwaliteit. Daarnaast streeft men vaak ook naar andere doelstellingen zoals meer ruimte voor akkernatuur (planten, insecten en vogels), een aantrekkelijk landschap en versterking van de natuurlijke plaagbeheersing (FAB).

In het project Actief Randenbeheer Drenthe is met enquêtes onderzocht wat de praktische ervaringen en knelpunten zijn van randenbeheer in de agrarische bedrijfsvoering. Hieruit zijn nuttige lessen te trekken voor de organisatoren en de deelnemers van randenprojecten. Zo blijkt het afvoeren van maaisel voor de deelnemers vaak nog lastig te organiseren.

> www.randenbeheerbrabant.nl
> www.2.drenthe.nl/plattelandontwikkeling/akkerranden/index.php